

МАТН ВА УНИ ЯРАТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

18-МАШҒУЛОТ

филология фанлари доктори, профессор
Ш.Н.КЎЧИМОВ

1. Матн ҳақида умумий маълумот;
2. Матн турлари;
3. Матнни қисқартириш ва кенгайтириш;
4. Матн тузиш қоидалари.

Маълум бир воқелик ҳақида маълумот берувчи, бир ёки бир неча гаплардан иборат бўлган нутқий бутунлик матн деб аталади.

Матн оғзаки ёки ёзма бўлиши мумкин.

Матн турлари:

1. Диологик матн;
2. Тавсифий (монологик) матн;

Диологик матн сўзлашув ва бадиий услубга хос бўлади.

Маълум бир воқеа ва ҳодисалар, нарсa ва шахсларни тасвирлаш, тавсифлаш, изоҳлаш, хабар бериш ҳақидаги нутқий бутунлик тавсифий (монологик) матн дейилади.

Тавсифий матн илмий, публицистик, расмий, бадиий услубга хос бўлади.

Матнни қисқартиш қуйидагича амалга оширилади:

1. Матн таркибидаги асосий фикрларни ифодаловчи абзацлар ажратиб олинади;
2. Ажратиб олинган абзацлар ичидан асосий фикрни ифодаловчи гаплар белгилиб олинади.
3. Матнда белгилаб олинган гаплар дафтарга кўчирилади.

Матнни кенгайтириш қуйидагича амалга
оширилади:

1. Матндаги асосий фикрга ўз мустақил,
ижодий фикрни баён этиш;
2. Матннинг кириш, асосий қисм ва хулоса
ҳамда тавсияларига ўз мулоҳазаларини
билдириш.

Матн тузиш қоидалари

1. Матннинг қайси нутқ услубида ёзилишини олдиндан аниқлаш керак.
2. Ихтисосликка оид сўз ва терминларни тўғри танлай олиш ва ўринли жойлаштириш лозим.
3. Сўз ва терминларни имло қоидалари асосида тўғри ёзиш керак.
4. Матндаги гапларнинг қисқа ва содда, аниқ ва равлон ифодаланишига алоҳида эътибор қаратиш керак.

ТОПШИРИҚ:

1. Мавзуни қўшимча адабиётлар асосида янада чуқур ўзлаштиринг;
2. Ўзингизга яхши таниш бўлган илмий матнни қисқартиринг.
3. Юқоридаги мазкур матнни ўз фикр ва мулоҳазаларингиз билан кенгайтиринг.
4. Ўзингизни қизиқтирган илмий мавзу асосида кичик матн тузинг (жами 1500 сўз атрофида)

ЭЪТИБОРИНГИЗ УЧУН РАХЪМАТ!!!